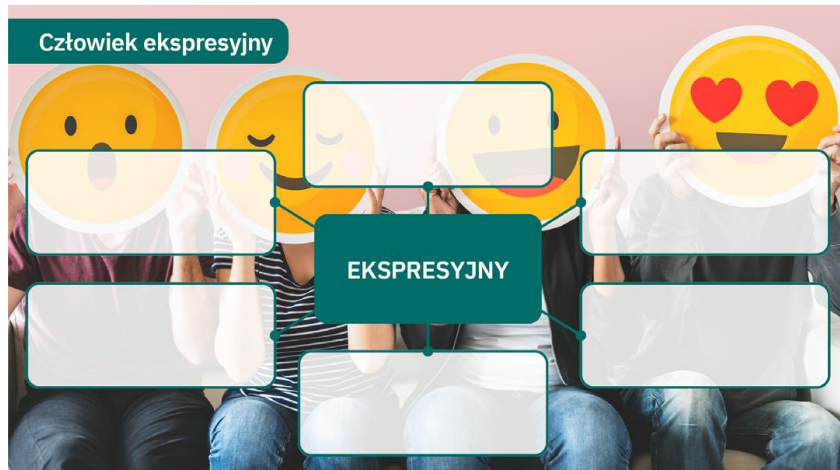

Krzyk rozpacz (ekspresjonizm) - Jan Kasproicz, *Dies irae*

Po dzisiejszych zajęciach powinni Państwo znać charakterystyczne cechy ekspresjonizmu, wiedzieć, czym jest katastrofizm i dostrzegać elementy tej postawy w hymnie Jana Kasproicza *Dies irae*

Cechy człowieka ekspresyjnego (proponowane zadanie: uzupełnij obraz zgodnie z tym, jak przedstawia grafika).

Modernizm to epoka, w której pojawiają się pierwsze zwiastuny nowego prądu artystycznego – **ekspresjonizmu**. Na przełomie XIX i XX w. coraz mocniej zaznaczały się w kulturze postawy katastroficzne stanowiące swoistą zapowiedź nadchodzącego kresu świata lub istniejącej kultury i cywilizacji. Literackim wyrazem ekspresjonizmu i postawy katastroficznej jest tom poetycki „Hymny” Jana Kasproicza, będący przykładem kolejnego przełomu w życiu i twórczości pisarza. Podmiot liryczny wiersza przyjmuje postawę prometejską, wyrażającą się w buncie wobec Boga, czego źródłem jest brak zgody na krzywdę, cierpienie i upadek człowieka.

<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/hymny-dies-irae.html> - link do utworu

Dies irae (czyt. dies ire), znaczy dzień gniewu; to określenie nawiązujące do słów rozpoczynających łacińską pieśń z przełomu XI i XII w, będącą błaganiem o miłosierdzie w obliczu Sądu Ostatecznego. Jan Kasproicz odwołał się w swoim hymnie do tradycji hymnicznej czasów średniowiecza.

Prometeizm – postawa wywodząca się z greckiego mitu o zbuntowanym przeciw bogom Prometeuszu, polegająca na postawie niezgody wobec boskich wyroków osoby wypowiadającej się w imieniu skrzywdzonej społeczności lub całej ludzkości. Istota prometeizmu jest spór z Bogiem (z bóstwem) oraz protest wobec niezawinionego cierpienia.

Katastrofizm – postaw ludzi różnych czasów szczególnie ujawniającą się w momentach kryzysu. Jej istota jest przekonanie o nieuchronności nadciągającej katastrofy, mającej unicestwić cały świat lub to, co w nim wartościowe, a także przekonanie, że jeśli świat przetrwa, to owa katastrofa otworzy drogę nowej cywilizacji nacechowanej barbarzyństwem.

TREŚĆ UTWORU

Podmiot mówiący przedstawia apokaliptyczną, proroczą wizję dnia Gniewu Bożego (łac. Dies irae) i Sądu Ostatecznego. Wypowiada się w swoim imieniu, jako indywidualny byt – Ja, a także jako psalmista opisujący przerażające obrazy zagłady, reprezentant całej ludzkości. Podmiot przyjmuje wobec Boga postawę prometejskiego buntu. Jednocześnie błaga Stwórcę o litość (powracające modlitewne „Kyrie elejson!”- Panie zmiłuj się) i oskarża go o obojętność, wręcz okrucieństwo („Płaczów i jęków słuchasz nie słyszającym uchem”, „Nic, co się stało pod sklepem nie biosów, bez Twojej woli nie stało”). Ludzie zostali przez Boga wygnani z raju, pozostawieni na pastwę grzesznych pokus i szatana. Ich ziemską wędrówkę wypełniona jest cierpieniem i strachem przed gniewem „przeraźliwego” Stwórcy. Uosobieniem zła i grzechu jest wielokrotnie przywoływana w utworze Ewa, pierwsza kobieta, zdradziecka i podstępna kusicielka. Głęboko pesymistyczna wizja człowieka skazanego na ból, wieczne zmaganie się ze złem i nieuchronna śmierć wpisana jest w apokaliptyczną wizję zagłady całego świata (schną morza, góry zrównują się z dolinami, „tłumy w krwawej kroczy fali”). Wiąże się ona z katastrofizmem przełomu wieków, z przeświadczeniem o głębokim kryzysie i zmierzaniu ku zagładzie cywilizacji zachodniej.